

MEMÒRIA DEL SEGUIMENT ARQUEOLÒGIC A:
“LA PLACA SANT AGUSTÍ VELL 2-4”
(BARRI DE LA RIBERA, BARCELONA)

Franccecs Xavier FLORENSA i PUCHOL

ÍNDEX

- 1. INTRODUCCIÓ.**
- 2. ANTECEDENTS.**
- 3. MÈTODE DE TREBALL.**
- 4. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS.**
- 5. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC.**
- 6. CONCLUSIONS.**
- 7. PLANIMETRIA.**
- 8. INVENTARI I DIBUIX DEL MATERIAL
ARQUEOLÒGIC.**
- 9. INVENTARI FOTOGRÀFIC.**
- 10. BIBLIOGRAFIA.**

1. INTRODUCCIÓ

Arran de l'execució de les obres en el número 2-4 de la plaça de Sant Agustí Vell, cantonada carrer Serra Xic, (Foto 30) dutes a terme per l'empresa *Procivesa*, es cregué necessari per part del Secció d'Arqueologia Urbana de l'Ajuntament de Barcelona, resguardar la façana original de l'edifici. Així doncs, per a poder-hi assentar perfectament les fonamentacions del nou edifici, sense que la façana resultés afectada, es varen practicar unes obres de pilotatge. Aquestes obres deixaren al descobert, al sud del solar, adosat a la façana del carrer Serra Xic, una s'nia tapiada amb grans blocs de pedra, similars a les del voral d'un carrer. En trobar aquesta s'nia l'empresa *Procivesa* es posà en contacte amb el Secció d'Arqueologia Urbana de l'Ajuntament de Barcelona, que considerà que s'hauria de fer un seguiment i registre arqueològic, tant de la s'nia com de les diverses rases per les riostes i sabates de fonamentació, a efectuar en el solar. Per aquest motiu, l'empresa *Procivesa* d'acord amb la Secció d'Arqueologia Urbana de l'Ajuntament de Barcelona, acordaren la contractació de l'empresa *ATICS, S.L.*, per a dur a terme el seguiment i registre arqueològic d'aquestes obres, sota la direcció de Francesc Xavier Florensa i Puchol.

El seguiment es realitzà des del dia 9 al 18 de febrer de l'any 2000, durant els quals es tingué el suport tècnic d'una ajudant d'arqueologia, Daria Calpena, durant un dia (Foto 8). A part del registre gràfic de la s'nia, s'intentà excavar sota el nivell freàtic d'aquesta, sense cap resultat positiu. També es feu un seguiment arqueològic de les rases efectuades dins el solar (Fotos 3 i 4), descobrint-se un pou (Foto 38), gairebé en el mig d'aquest. D'altra banda, habent estat repicades les parets interiors de l'edifici, es pogué identificar part d'un element arquitectònic decorat (Foto 5), reaprofitat com a carreu, en la paret nord del solar.

2. ANTECEDENTS

Antecedents històrics

El barri de La Ribera, on han estat trobades aquestes restes, ha estat des de l'antiguitat, una zona caracteritzada per la seva proximitat al mar i la seva relació amb l'aigua. En un primer moment, el sector, situat a la costa, estava ocupat per zones d'aiguamolls i diverses rieres, de les quals s'ha d'assenyalar la del Merdançà o riera de Sant Joan, que discorria, més o menys, per l'actual Via Laietana i desembocava molt a prop de l'esglèsia de Santa Maria del Mar. Més endavant va esdevenir el barri marítim de Barcelona, amb un important pes específic dins de la vida social i econòmica de la ciutat, habitat tant per nobles i burgesos, que es podrien situar als voltants del carrer Montcada, com per una població menestral i d'oficis relacionats amb el mar.

Un últim element relacionat amb l'aigua va ser el Rec Comtal, del qual s'en parlarà més endavant, amb una gran presència dins de la vida de la ciutat medieval.

Però abans de parlar d'aquesta època medieval, es podria apuntar bàsicament una ocupació dispersa del territori durant el període anterior.

A l'època romana, la zona es trobava fora del recinte enmurallat de la *Colonia Julia Augusta Faventia Paterna Barcino* i travessat per la Via Augusta. Com tota la zona al voltant de la muralla, probablement estaria ocupada per *vil.lae* relacionades amb diferents produccions (bàsicament vi), i zona de necròpolis, aquesta darrera situada entre l'actual plaça de l'Àngel, i la plaça Comercial. Aquesta darrera ocupació del territori està documentada des de època baix imperial romana, i es mantindrà fins a època alt-medieval.

No es fins a finals del segle IX, principis del segle X, quan es comença l'ocupació de la zona fora muralles, amb l'aparició de nous nuclis de població, anomenats *burgs* o *vilanoves*. Un d'ells serà, l'espai situat a ambdues bandes del camí que comunicava la porta de la muralla romana, situada a l'actual plaça de l'Àngel, i la basílica de Santa Maria del Mar, conegut amb el nom de Vilanova de Mar. Aquest burg es va construir als voltants de la ja anomenada basílica, que es coneguda als documents més antics com Santa Maria de les Arenes.

Deixant de banda aquest sector, no es fins a finals del segle XI, quan es comença l'ocupació de la zona de forma més sistemàtica, els documents parlen de terrenys ocupats principalment per horts i diverses construccions aïllades. Des d'aquest moment, la construcció serà més nombrosa però sense arribar al nivell de la resta de la ciutat.

El creixement i importància econòmica dels diferents ravals de Barcelona, va promoure la construcció d'una nova línia defensiva que es comença a construir al segle XIII, malgrat que no es fins a principis del segle XIV, quan s'inclou el barri de La Ribera.

A finals del segle XIII tota aquesta zona es caracteritza per una progressiva urbanització i l'assentament de diversos ordres eclesiàstics establerts a la zona (atretes pels grans espais encara no construïts). Podem destacar: el Convent de Santa Caterina, el convent de Santa Clara Agustí i més proper a la zona d'actuació, l'església de Sant Cugat del Rec i el convent de Sant Agustí. Tota aquesta activitat configurarà una unitat administrativa, formant-se el Quarter del Mar.

Aquesta unitat formal està formada per dos zones ben diferents. Per una banda, un sector de rics comerciants i nobles, ubicats al carrer Montcada i rodalies, i per altra banda, una àrea econòmicament més pobre, situada més enllà del Rec Comtal.

S'han trobat referències al Rec Comtal en diversos documents, identificant-lo amb una conducció que portava l'aigua des del riu Besòs, amb una cronologia de finals del segle X, inicis del segle XI. Entre d'altres funcions es interessant la d'abastir l'aigua necessària pel funcionament de varis molins situats al llarg de seu recorregut. És en aquest punt on hem de fer un punt i apart, car el Rec Comtal i aquests molins, segons Salvador Sanpere i Miquel (1890)¹, es situen: el primer a l'est del solar i els molins, anomenats de mar, en el mateix solar on s'ha dut a terme l'actuació. I encara més important és la següent afirmació: “(...) *tenemos que el Molino de la mar de que tratamos no es otro que el Molino o Molinos de San Pedro derribados en nuestros días, con la particularidad que hubimos de ocuparnos personalmente de ese derribo*”. No creiem que la s'nia trobada sigui un d'aquests molins, però síensem que aquest solar ha estat relacionat sempre, d'una manera o altre, amb el subministrament d'aigua. D'altra banda, Salvador Sanpere i Miquel, ens dona

¹ SANPERE i MIQUEL, Salvador: “**Rodalía de Corbera**”, pp 21 a 24, Barcelona 1890.

el moment en que s'abandonen o entren en desús, totes aquestes estructures aquíferes puix ja no són necessàries.

El barri continua creixent i poblant-se entre els segles XV i XVIII. Es Aquest moment quan es produïx el primer gran canvi d'època moderna en la fesomia del barri, concretament després de la Guerra de Successió, a l'any 1714, i sota el regnat de Felip V , es decideix la construcció d'una fortalesa militar (La Ciutadella) dins dels terrenys ocupats en l'època actual pel parc conegut com "La Ciutadella". La seva construcció i la seva zona de seguretat als voltants, va provocar l'enderroc d'una part important del barri, concretament la zona situada a ponent de Santa Maria del Mar.

Aquest enderrocament s'efectuà entre juliol de 1715 i finals del 1718 i va povocar tota una sèrie de canvis tant a nivell de població com urbanístics. L'efecte més important va ser una densificació de la resta del barri de La Ribera, amb la construcció dels arcs entre edificis (ocupant espai públic) i el creixement de l'alçada de les construccions pre-existents .

La següent reforma important de la trama urbana es conforma amb el traçat de nous carrers, fruit d'una política d'obertura de línies rectes de circulació i descongestionament de la trama medieval. Bàsicament dins d'aquest apartat es pot situar l'aparició del carrer Princesa, que es va plantejar l'any 1849 i es va inaugurar al 1853.

A mitjants del segle passat es situa, també, l'enderrocament de "La Ciutadella", amb l'única excepció de la capella militar. Aquest acció va comportar una remodelació i urbanització de la zona ocupada per aquesta estructura, amb la construcció del parc abans esmentat, el mercat del Born i diversos edificis de vivendes.

Els antecedents, coneguts, de l'edifici objecte de la present memòria es remonten a finals del segle passat i principi de l'actual, moment en el que era una vaqueria, per després passar a ser uns banys, dels que encara es podien veure mostres, com ara portes (Foto 30) i canalitzacions (Foto 37).

Antecedents arqueològics

Dins d'aquest apartat presentarem diverses intervencions arqueològiques realitzades amb anterioritat a l'actual, però relacionades amb aquesta:

-Excavació a la Plaça de Sant Cugat del Rec, dirigida per Joan Piera al 1998 i ampliada per Marta Fabregas al 1999, on es trobaren dipòsits moderns, un pou medieval i part d'una necròpolis romana.

- La intervenció arqueològica de A. Bacaria i E. Pagès al 1994 i al 1996 i el seguiment arqueològic realitzat per Marta Fabregas al Convent de Sant Agustí l'any 1998. Aquestes diferents intervencions arqueològiques realitzades en aquest edifici, han permès posar al descobert gran part de les reformes sofertes per aquest edifici, des de l'any 1349, moment en que es comença a construir, fins els nostres dies. Durant el segle XVI es realitzen nombroses reformes: la façana exterior de l'església i es construeix un nou claustre, d'estil renaixentista. Al llarg del segle XVII s'amplia el recinte conventual, amb diferents annexes: porteria, botica... A partir de l'any 1714 s'inicia la destrucció d'una bona part del convent, a causa de la construcció de la Ciutadella. I és a partir d'aquest moment que el convent es converteix en caserna militar.

La primera intervenció arqueològica es va dur a terme l'any 1973, durant l'enderroc de l'edifici núm. 38 del C/ Comerç, amb el qual es va posar al descobert una finestra gòtica i uns arcs de l'església del Convent. Però no va ser fins l'any 1993, que van iniciar-se les importants obres de consolidació i restauració del Convent, així com també les intervencions arqueològiques, les quals van permetre documentar un important nombre d'estructures, datables entre els segle XIV i XVIII. A continuació, l'any 1994 es va treballar en gran part a l'ala oest del claustre gòtic i l'any 1996 es va excavar el pati d'aquest mateix claustre. Així doncs, gràcies a aquestes intervencions, s'ha pogut conèixer la planta del Convent en les seves diferents fases constructives, des del segle XIV.

L'actuació de l'any 1998 es composà de dues parts, per una banda es recollí i registrà tot el material lapidi que restava escampat pel convent i, d'altra banda, el rebaix d'uns 50 cm a l'ala oest del convent per anivellar el nou paviment, trobant-se un parell de murs que estan lligats a les antigues estances del convent.

3. MÈTODE DE TREBALL

L'actuació arqueològica realitzada al número 2-4 de la plaça d'Agustí Vell consisteix, en el registre gràfic i en el seguiment arqueològic dels rebaixos de terres que es realitzin per a la realització de l'obra. És per això, que aquesta intervenció no és una excavació arqueològica pròpiament dita, sinó que es tracta de fer un seguiment dels rebaixos realitzats, per tal de documentar-ne les possibles restes arqueològiques. No obstant, la tasca de l'arqueòleg continua sent la de recollir la major quantitat de dades possibles sobre les troballes i així, poder-ne donar una informació històrica detallada.

Per tal d'aconseguir aquest últim objectiu, cal seguir una metodologia sistemàtica i adequada. La que s'ha realitzat en aquesta excavació s'inspira en el mètode de registre utilitzat per E.C.Harris i per A.Carandini (Harris, 1975, 1977, 1979; Carandini 1977, 1981). Es tracta de registrar objectivament els elements i estrats que s'exhumen (tant els que es fan manualment com els que es fan amb màquines excavadores), realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d' "Unitat Estratigràfica" (u.e.) que individualitza els uns dels altres. Cada u.e. es registra en una fitxa on s'indica: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona.

Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic, el qual està compost per plantes, seccions i, finalment, el material fotogràfic, imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats.

Cal esmentar també, el tractament que donem al material que ens apareix durant els treballs d'excavació. En primer lloc es renta amb aigua i cada peça es sigla, per tal de deixar constància del seu lloc de procedència (codi del jaciment i any, en aquest cas **20/2000**). I en segon lloc, les peces preferents, és a dir, aquelles que ténen forma o una decoració prou important, es dibuixen i reben un número, per tal de que quedin individualitzades.

4. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS

El solar número 2-4 de la plaça de Sant Agustí Vell, en el moment de l'intervenció arqueològica es trobava amb les parets interiors de les façanes repicades, en la seva part inferior (Foto 1), i entivades i subjectades amb pilotatges per evitar fractures en el seu parament (Foto 2). Havien excavat el paviment actual de la finca i l'havien rebaixat uns 30 cm, deixant vist, en alguns racons un paviment de rajols (U.E. 1004) de 30x14x2 cm, el qual podria ser el sòl que anés relacionat amb la sínia o el que l'amortitza, però no podem respondre clarament a la relació física entre aquestes estructures, degut a la precarietat del paviment.

Al sud del solar i adosat a la paret que dona al carrer Serra Xic es trobava una sínia (U.E. 1011) de forma rectangular, sent el seus costats curts de 1,55 m (Foto 33) i orientats E-O, i els costats llargs de 2,12 m (Foto 32), orientats N-S. Aquesta sínia fou trobada en el moment de fer un pilotatge (Foto 34), travessant un paviment que cobria la sínia, adosat a una volta que tenia aquesta, i a la paret oest de la finca (U.E. 1015). Sembla que aquests blocs tenien la forma de vorals. Sota aquests blocs de pedra es localitzava un espai vuit d'uns 4 m de profunditat. Per seguretat de l'obra es procedí a l'extracció d'aquest paviment de pedres i l'enrunament de la volta, feta amb rajols, que ocupava part de l'estructura de la sínia. Al netejar la runa caiguda al fons de la sínia, per la destrucció de la volta, es trobaren fragments de catúfols, que en un primer moment feien pensar en la possibilitat de que al fons de la sínia es localitzessin més materials ceràmics, que ajudessin a datar el moment d'abandonament de la sínia. Després d'excavar el fons de la sínia, fins i tot, per sota del nivell freàtic, i trobar poc material ceràmic, creiem que aquests materials i els fragments de catúfols podrien formar part del reblliment de la volta de la sínia, que al ser enderrocada, varen caure al fons d'aquesta.

La sínia es situa adosada a la paret oest de la finca, així trobem tres parets (nord,est i sud) que arriben a baixar uns 2,50 m des del nivell de pas actual, per després baixar uns 1,50 m, retallant el terreny natural (U.E. 1005) i una capa de carbonats, "torturà", (U.E. 1006) i arribar a la capa freàtica. La paret oest de la sínia baixa seguint la fonamentació de l'edifici uns 50 cm, per després, aprofitant les argiles vermelles que conformen el terreny natural, arrebossar el subsòl i enlliscar-lo, amb un gruix d'uns 4 cm, fins els 2,50 m de profunditat. Només a la dreta d'aquesta paret trobem restes de maons i rajols sota l'arrebossat que amortitzen un pou anterior, tema que tractarem més endavant.

La sinya presenta les parets fetes amb maons massissos de 29x14x5 cm (Foto 18) i alguns còdols regulars. Les parets estan arrebossades, pràcticament en tota la superfície, amb morter blanc, que té més quantitat de calç que de sorra, i enlliscat com és normal en estructures que contenen aigües. El gruix de l'arrebossat varia entre 1 i 4 cm.

A la l'est de la sinya i de la paret nord a la paret sud s'observa part d'una volta feta amb rajols d'uns 70 cm d'ampla, aquesta cobria part de la l'estructura.

A la paret sud de la sinya apareix un retall d'uns 58 cm d'ample per 70 cm de profunditat (Foto 9) reomplert (U.E. 1012) per maons, pedres i material ceràmic (fragments de catúfols), lligats molt matusserament amb morter de calç. Sembla que amb aquest rebliment amortitzin una obertura de la maquinària de la sinya.

A les quatre parets trobem forats de vigues, per subjectar la maquinària de la sinya. Aquests forats es relacionen amb els forats de les parets oposades i varem decidir individualitzar cadascun d'ells amb un número d'estrat diferent. Així, a la paret nord trobem tres forats de viga U.E. 1025, 1026 i 1027 (Foto 12), però només el primer i el tercer troben el seu paral.lel a la paret sud U.E. 1030 i 1031 (Foto 10), respectivament . Pensem que la U.E. 1026 fou un error que es va resoldre al fer la U.E. 1025. D'altra banda, a la paret oest apareixen cinc forats a la paret U.E. 1032, 1033, 1034, 1035 i 1036 (Fotos 20, 21, 27 i 33), d'aquests només els forats corresponents a les U.E. 1034 i 1035 troben el seu paral.lel a la paret est amb les U.E. 1028 i 1029 (Foto 16), respectivament. Sembla que aquests forats correspondrien a l'eix de la roda que duia els catúfols de la sinya. Els forats corresponents a les U.E. 1032 i 1036 es troben a la mateixa alçada i tenen la mateixa forma allargada, per tant sembla que haurien d'estar relacionats. Per últim el forat corresponent a la U.E: 1033 no té cap paral.lel i més sembla una depressió del terreny, posteriorment arrebossat, que un forat fet expressament (podria tractar-se de part d'un forat de viga de l'antic pou que es troba en el mateix eix longitudinal).

A tocar del terreny natural, a l'angle inferior dret de la paret nord de la sinya s'observa un arc cec (Foto 14), fet amb maons massissos disposats en forma de llibre. Aquest arc troba el seu paral.lel a la paret sud, tot i que es troba dissimulat per l'arrebossat de la paret. La funció d'aquest arc no queda gaire clara i sembla respondre a una necessitat constructiva.

La s'ínia, presenta a l'angle nordoccidental, justament sota les parets nord i oest, les restes d'un pou (U.E. 1010) fet amb blocs de pedra escairades a la seva cara vista (Foto 23 i 26) i d'un tamany bastant regular 25x15 cm, aproximadament. D'aquest pou ens resten tres fileres de blocs, entre les que es troben fragments de maons de diferents mides i teules, que serveixen per regularitzar les filades de pedres, tot lligat amb un morter de color groguenc.

El pou de pedra que havia de tenir un diàmetre interior de 1,20 m, acaba retallant el terreny natural fins arribar a la capa freàtica. Aquest pou fou amortitzat per la s'ínia. Així, com hem dit més adalt, la part de pou que hi havia a la paret oest de la s'ínia fou eliminada i en el seu lloc, per cobrir els espais buits, es col.locaren maons i rajols (Foto 23), per després arrebossar-ho tot. La resta de pou, que havia d'estar al mig de la s'ínia, fou eliminat del tot.

Per acabar, la datació de la s'ínia no pot ser gaire concreta, puix ens falten els materials ceràmics associats, això ens fa pensar que la s'ínia va estar durant molt temps en funcionament. Des del segle XVII, pel material trobat tant amortitzant el pou de la s'ínia, com pel trobat en les parets de la casa, fins el segle XIX. En quant a la datació del pou només podem dir que és anterior a la construcció de la s'ínia.

A l'interior del solar, amb una màquina retro-excavadora petita, es varen dur a terme un seguit de rases per les riostes i per les fonamentacions de murs. A la majoria d'elles apareixia el terreny natural a unes cotes molt elevades, just per sota de la fonamentació dels murs de la finca, sembla que aquests murs s'adaptin a les inflexions del terreny. Les rases paral.leles als murs eren d'uns: 60 cm de profunditat per 40 cm d'ample, i; les rases per les riostes eren de: 1,08 m de profunditat i 40 cm d'ample.

És en el moment de fer una de les rases per les riostes, que passava gairebé pel centre del solar, que apareix un pou (U.E. 1020) fet amb pedres escairades (Foto 35), lleugerament cóncaves a la part vista (de 25x14 cm en molts casos), unides per un morter de calç de color rosat, on hi ha una gran quantitat de sorra i pedretes. Algunes de les pedres estan lleument cobertes per un arrebossat de les mateixes característiques que el morter.

La disposició tant acurada de les pedres no deixa lloc a espais buits, és per això que no es troben fragments de teules o maons entre els blocs de

pedra. En el cas d'existir aquests espais buits s'omplenen amb altres pedres disposades en vertical.

Es varen baixar 2,20 m del reompliment del pou (U.E. 1021), on no es va trobar gaire material ceràmic dins el paquet de terres argiloses d'amortització del pou. Només s'exhumaren gran quantitat de pedres, similars a les del pou, restes de morterades de color rosat, també similar al trobat en les parets del pou, i teules.

Dins el pou a uns 82 cm respecte el nivell del terra actual es troben dos forats de pal enfrontats, amb la direcció NO-SE i d'unes dimensions similars: el primer de 14x9x14 cm i el segon de 14x9x11 cm. Tornem a tenir dos forats més, amb la direcció E-O, quatre filades més abaix, a 1,26 m respecte el nivell del sòl actual, amb les següents dimensions: el primer de 18x9x11 cm i el segon de 18x10x11 cm. Quatre filades més avall, a uns 1,76 m, tenim quatre forats que s'uneixen per parelles del mateix costat, això és, les del costat oest juntes i les de l'est juntes: el forat NO 16x10x22 cm, el forat SO 16x9x15 cm; el forat NE 16x9x17 cm i el forat SE 14x9x18 cm. Formant, així, una possible plataforma.

En arribar als 2,20 m de profunditat, veient que no apareixia gaire material i que la rasa de la riosta només havia d'arribar a 1,08 m, es decidí no buidar més el pou ja que no quedaria afectat el seu reompliment.

Cal anotar que el pou ja havia quedat afectat per construccions modernes, com ara una canalització d'aigües (U.E. 1022) d'uns 50 cm d'ampla (Foto 35), feta amb rajols vidrats de color marró i morter de calç blanc. Aquesta canalització prenia la direcció NE-SO i sembla que es podria relacionar amb les antigues canalitzacions d'aigües del banys i dutxes que es trobaven en aquesta finca.

A part de les troballes fetes en el subsòl, cal parlar de les restes trobades en les parets de l'actual finca (U.E. 1015). D'una banda, al l'esquerra de la paret del fons del solar a mitja alçada (Foto 5) es podia observar, a cop d'ull, un fragment d'un element arquitectònic decorat, reaprofitat a l'hora de fer l'edifici, amb les següents mesures: 24 cm de llarg per 11 d'ample (Foto 6 i 7). Aquest element sembla que es troba en posició invertida i en ell es podia observar una sanefa típica: tres dobles cordons, que de manera ondulada, es van entrellaçant al llarg del fris de l'element

arquitectònic. Aquest podria haver estat reaprofitat del convent de Sant Agustí Vell, després de les reformes que hagué de suportar durant els segles XVI i XVII, a les que anteriorment hem fet esment. No podem saber, a hores d'ara, si és part d'un capitell, part d'una cornisa o algun altre element arquitectònic decorat, ja que encara s'ha de treure de la paret on està ubicat.

Cal destacar, també, un fragment de rajol, decorat en verd, de finals del segle XVI principis del segle XVIII i un fons de plat decorat en blau, amb una decoració pseudoheràldica i les sigles “*S.A.T*”, datable del segle XVII. Possiblement pertanyia a una vaixella de taula personalitzada, per això es pintaven les inicials de la persona que havia fet l'encàrrec.

5. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

U.E.: 1001

Definició: Paviment actual de la finca, desaparegut després del pas de les màquines.

Posició Física:

Cobreix a: 1007

S'adosa a: 1015

Datació: Segle XX

U.E.: 1002

Definició: Rebliment de morter i alguns maons, molt solt.

Posició Física:

Cobert per: 1004

Cobreix a: 1005

Tallat per: 1023

Datació: Segle XX

U.E.: 1003

Definició: Rasa practicada en el terreny natural per encabir la sinya.

Posició Física:

Reomplert per: 1011

Talla a: 1010, 1005 i 1006

U.E.: 1004

Definició: Possible paviment de rajols de 30x14x2 cm, sota el desaparegut paviment actual, que es podria relacionar amb el moment d'ús de la sinya o amb el moment d'amortització d'aquesta.

Posició Física:

S'adosa a: 1015

Cobert per: 1007

Cobreix a: 1002

U.E.: 1005

Definició: Nivell d'argiles vermelles molt compactes que conformen el sòl natural, presenta petits nòduls de carbonats. És totalment estèril.

Posició Física:

Cobert per: 1007 i 1002

Cobreix: 1006

Tallat per: 1003, 1008, 1009 i 1014

U.E.: 1006

Definició: Nivell de carbonats molt compactes i dures. És totalment estèril.

Posició Física:

Cobert per: 1005

Tallat per: 1003, 1009 i 1014

U.E.: 1007

Definició: Rebliment de runa molt remenada per la maquinaria que estava treballant en el solar. Es troba com el nivell de pas actual.

Posició Física:

Cobert per: 1001

Cobreix a: 1004, 1005, 1011, 1012, 1020, 1021 i 1022

Datació: Segle XX

U.E.: 1008

Definició: Rasa per encabir les parets de l'edifici.

Posició Física:

Reomplert per: 1015

Talla a: 1005

U.E.: 1009

Definició: Rasa per encabir les parets del pou que es troba dins la sínia.

Posició Física:

Reomplert per: 1010

Talla a: 1005 i 1006

U.E.: 1010

Definició: Pou fet amb pedres regulars i escairades en la seva part vista i fragments de maons i teules, units per un morter de calç de color groguenc. D'un diàmetre aproximat de 1,20 m. Posteriorment amortitzat per la sínia, que l'incorpora dins la seva estructura.

Posició Física:

Reomple a: 1009

Tallat per: 1003

Datació: Anterior al segle XVIII

U.E.: 1011

Definició: Les parets d'una sínia de forma rectangular fetes amb maons massissos, rajols i algunes pedres, units per un morter amb força quantitat de calç. D'uns quatre metres de fondària respecte el nivell actual de pas.

Posició Física:

Cobert per: 1007

Reomple a: 1003

Reomplert per 1012 i 1013

S'adosa a : 1015

Datació: Segle XVIII

U.E.: 1012

Definició: Rebliment que reomple una cavitat de la sínia, amb presència de maons massissos, teules, pedres i material ceràmic (catúfols), units per un morter molt solt.

Posició Física:

Cobert per: 1007

Reomple a: 1011

Datació: Segle XIX

U.E.: 1013

Definició: Reompliment de la sínia on suposadament es varen trobar fragments de catúfols.

Posició Física:

Reomple a: 1011

Datació: Segle XIX

U.E.: 1014

Definició: Rasa del pou que es troba al centre del solar.

Posició Física:

Reomplert per: 1020

Talla a: 1005

U.E.: 1015

Definició: Façanes de l'actual solar, en les que s'ha trobat material ceràmic i lapidi reaprofitat.

Posició Física:

Reomple a: 1008

Se li adosen: 1001, 1004 i 1011

Datació: segle XVIII

U.E.: 1020

Definició: Pou molt ben acabat construït amb blocs regulars i lleugerament concaus a la part vista, lligats amb un morter de color rosat amb força presència de sorres.

Posició Física:

Cobert per: 1007

Reomple a: 1014

Reomplert per: 1021

Tallat per: 1023

Datació: No es tenen elements per datar clarament aquesta estructura. Segle XIX.

U.E.: 1021

Definició: Reompliment del pou situat al centre del solar. Argiles de color marró clar, molt humides i toves. Presenta gran quantitat de pedres, restes de morterades i teules (no hi ha gaire material ceràmic).

Posició Física:

Cobert per: 1007

Reomple a: 1020

Tallat per: 1023

Datació: Segle XX

U.E.: 1022

Definició: Canal de rajols vidrat de color marró i morter. Sembla ser una canalització d'aigües.

Posició Física:

Cobert per: 1007

Reomple a: 1023

Datació: Segle XX

U.E.: 1023

Definició: Rasa de la canalització d'aigües.

Posició Física:

Reomplert per: 1022

Talla a: 1002, 1020 i 1021

Datació: Segle XX

U.E.: 1025

Definició: Forat de viga, a la paret nord. Amida 13x14x21 cm.

Posició Física:

Igual a: 1030

Datació: Segle XVIII

U.E.: 1026

Definició: Forat de viga, a la paret nord. Amida 12x20x9 cm.

Posició Física:

Datació: Segle XVIII

U.E.: 1027

Definició: Forat de viga, a la paret nord. Amida 12x14x19 cm.

Posició Física:

Igual a: 1031

Datació: Segle XVIII

U.E.: 1028

Definició: Forat per la maquinària de la sínia, a la paret est. Amida 25x8x25 cm.

Posició Física:

Igual a: 1034

Datació: Segle XVIII

U.E.: 1029

Definició: Forat per la maquinària de la sínia, a la paret est. Amida 25x8x25 cm.

Posició Física:

Igual a: 1035

Datació: Segle XVIII

U.E.: 1030

Definició: Forat de viga, a la paret sud, encara hi ha restes de fusta. Amida 24x22x12 cm.

Posició Física:

Igual a: 1025

Datació: Segle XVIII

U.E.: 1031

Definició: Forat de viga, a la paret sud, encara hi ha restes de fusta. Amida 23x25x7 cm.

Posició Física:

Igual a: 1027

Datació: Segle XVIII

U.E.: 1032

Definició: Forat per la maquinària de la sínia, a la paret oest. Amida 24x7x32 cm.

Posició Física:

Igual a: 1036

Datació: Segle XVIII

U.E.: 1033

Definició: Forat a la paret oest, de difícil interpretació. Amida 15x21x9 cm.

Posició Física:

Datació: Segle XVIII

U.E.: 1034

Definició: Forat per la maquinària de la sínia, a la paret oest, on encara s'hi observen restes de fusta i ferro. Amida 25x8x14 cm.

Posició Física:

Igual a: 1028

Datació: Segle XVIII

U.E.: 1035

Definició: Forat per la maquinària de la sínia, a la paret oest. Amida 25/8x22/89x9cm.

Posició Física:

Igual a: 1029

Datació: Segle XVIII

U.E.: 1036

Definició: Forat per la maquinària de la sínia, a la paret oest. Amida 22x6x32cm.

Posició Física:

Igual a: 1032

Datació: Segle XVIII

6.CONCLUSIONS

La present memòria sobre l'actuació d'urgència en el solar 2-4 de la plaça d'Agustí Vell, ens ha permès registrar, dins l'entramat urbà de la ciutat de Barcelona, una sínia i d'altra banda un parell de pous. La datació d'aquestes estructures, així com de l'edifici que les contenia és del tot hipotètica, car hauriem d'haver excavat en extensió el solar, per poder afirmar amb tota seguretat una datació. Això ens hauria permès relacionar unes estructures amb les altres i, d'altra banda, possiblement haguéssim registrat estrats d'amortització de les estructures, amb el suficient material arqueològic com per datar-les. Però dos factors han afectat aquest registre, d'una part el poc material, d'una cronologia molt ample, que hi havia amortitzant les estructures i de l'altra part, el pas de la maquinària per sobre del solar que ha trencat tota l'estratigrafia del jaciment i les relacions físiques entre els estrats.

La datació del pou que es troba dins de la sínia no la podem donar, només es pot afirmar que va ser amortitzat per la sínia, possiblement en el segle XVIII, ja que a la paret oest de l'estructura hidràulica s'observa un rajol decorat en verd i blanc d'aquesta època. Aquest pou podria estar relacionat amb altres estructures, com ara els anomenats Molins del mar², anteriors a la sínia.

Si la datació del pou de la sínia resulta difícil, el moment d'amortització de la sínia no el podem determinar amb exactitud, car el material associat que tenim en aquests estrats és d'una cronologia molt ampla, així, podem dir que no hauria d'anar més enllà del segle XIX.

La datació de la sínia va lligada al moment de construcció de l'edifici, doncs, la sínia se li adosa. Entre el morter i les pedres que conformen les parets de l'edifici s'han trobat restes de material arqueològic, que ens fan pensar que l'edifici va ser construït en el segle XVIII, reaprofitant algun material lapidari, com ho confirma l'element arquitectònic decorat trobat a la paret nord de la finca, d'algun edifici religiós del voltant, com podria ser el convent de Sant Agustí Vell que en aquests moments està sent reformat. Una hipòtesi possible, és que després de les obres de 1714 per fer la fortalesa de la Ciutadella, que destrueix part del convent de Sant Agustí Vell, també s'amortitzessin els antics Molins de Mar i s'aprofitessin les

² Com hem ressenyat anteriorment, és al voltant d'aquest solar que Salvador Sanpere i Miquel situa un tram del Rec Comptal, del que troba referències del seu pas per Barcelona l'any 993, i dels anomenats Molins del mar, dels que troba referències en documents de l'any 1237.

pedres per edificar de nou la finca que tractem. Així la datació, tant de l'edifici com de la sínia, s'hauria de traslladar a principis del segle XVIII, moment en que el barri de la Ribera ha d'assumir una sèrie de reformes, degut a la densificació per la construcció de la Ciutadella i la seva zona de seguretat. És el moment en que es construeixen els arcs entre edificis (ocupant espai públic) i es fa créixer l'alçada de les construccions pre-existents.

En quant a la datació del pou que es troba al mig del solar, només podem dir que queda amortitzat en algun moment del segle XX, ja que la canalització d'aigües pels banys, afecta l'estructura. El material arqueològic que amortitza el pou no ens dóna una datació clara, puix té una cronologia molt ampla. Aquest pou, d'una factura impecable, podria respondre a les noves necessitats de l'edifici en quant a l'extracció d'aigües, ja que en el solar existia una estructura que podia respondre a aquestes necessitats.

A tall de resum, direm que hi ha un continu, des d'època medieval fins els nostres dies, en l'explotació dels aquífers, tant en aquest solar com en el barri de la Ribera, ja sia per a ús privat com per a ús públic. Aquest és un exemple paradigmàtic de l'ús de les diferents estructures hidràuliques (pou i sínia), emprades per l'explotació de les aigües subterrànies.

7. PLANIMETRIA.

Les cotes que es donen en les diverses plantes i seccions són relatives, ja que en aquests moments no es pot disposar de cap cota, sobre el nivell del mar, de la Plaça Sant Agustí Vell. Com a cota "0" s'ha prè la referència del terra de l'actual plaça. Així, en el moment en que es disposi de la cota sobre el nivell del mar, només caldrà restar-li les cotes representades en les plantes i seccions per saber quina és la cota real, de les estructures aparegudes, sobre el nivell del mar.

8. INVENTARI I BIDUIX DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC.

9. INVENTARI FOTOGRÀFIC.

- FOTO 1** : Vista de la part nord de la fincal de la plaça Sant Agustí Vell 2-4.
- FOTO 2** : Vista de l'alçada de la paret nord del solar.
- FOTO 3** : Detall d'una de les rases per la nova fonamentació de l'edifici, situada a l'est del solar.
- FOTO 4** : Detall d'una de les rases per la nova fonamentació de l'edifici, situada a l'oest del solar.
- FOTO 5** : Detall de la paret del nord del solar on s'identifica l'element arquitectònic decorat, al centre de la fotografia.
- FOTO 6-7** : Fotografia del fragment de l'element arquitectònic decorat dins el parament del mur.
- FOTO 8** : Vista general de la sínia (U.E. 1011).
- FOTO 9** : Detall de la paret sud de la sínia on es pot veure el rebliment (U.E. 1012), reomplint una part de la sínia.
- FOTO 10** : Detall dels forats de pal (U.E. 1030 i 1031) de la paret sud de la sínia.
- FOTO 11** : Fons de la sínia en la seva paret sud retallant el terreny natural (U.E. 1005 i 1006).
- FOTO 12** : Detall de la volta i els tres forats de pal (U.E. 1025, 1026 i 1027) de la paret nord de la sínia.
- FOTO 13** : Detall dels tres forats de pal de la paret nord de la sínia i d'un arc cec fet amb maons massissos.
- FOTO 14** : Fotografia on es veu part del pou (U.E. 1010) anterior a la sínia i a la dreta l'arc cec de maons, a centímetres del terreny natural.
- FOTO 15** : Detall del pou (U.E. 1010) de la sínia tallant el terreny natural i l'aflorament d'aigua.
- FOTO 16** : Fotografia de la paret est de la sínia on s'identifica la volta que la cobria parcialment i els dos forats (U.E. 1028 i 1029) per la maquinària d'aquesta.
- FOTO 17** : Detall de l'arrebossat de la paret est de la sínia.
- FOTO 18** : Fotografia de la paret est de la sínia i del seu contacte amb el terreny natural. Es pot observar com la paret està feta amb maons, que destaquen sota l'arrebossat.
- FOTO 19** : Detall del retall de la paret est de la sínia en el terreny natural.
- FOTO 20**: Fotografia de la paret oest de la sínia, on es poden observar els forats (U.E. 1033, 1034 i 1035) per la maquinària de la sínia.
- FOTO 21**: Detall de la paret oest de la sínia, on es pot distingir a l'esquerra un forat (U.E. 1036) per la maquinària de l'estructura.

- FOTO 22:** Fotografia feta un cop varem treure part de l'arrebossat de la paret oest de la sinya i varem comprobar que el terreny natural era el suport per l'enlliscat.
- FOTO 23:** Detall de la part de pou que es troba a la paret oest de la sinya. En aquesta fotografia es pot observar que en el moment d'amortitzar aquest pou, per construir la sinya, es va emprar rajols decorats en verd i blanc i maons.
- FOTO 24:** Fotografia del terreny natural retallat per la paret oest de la sinya.
- FOTO 25 :** Fotografia del retall provocat per la construcció del pou (U.E. 1010), en el terreny natural.
- FOTO 26 :** Detall de les tres filades de pedra que restaven del pou de la sinya.
- FOTO 27 :** Fotografia on es poden observar, els forats de pal de la paret nord de la sinya (U.E. 1025 i 1026) i la paret oest amb els forats per la maquinària de la sinya (U.E. 1034 i 1035), a més dels forats (U.E. 1032 i 1033).
- FOTO 28 :** Vista general de l'alçada de la sinya, part del pou i de l'aquífer.
- FOTO 29 :** Vista general del solar.
- FOTO 30 :** Vista de la façana principal de l'edifici, que dona a la plaça de Sant Agustí Vell. A les portes encara es pot llegir el rètol "DUCHAS".
- FOTO 31 :** Vista zenital de la sinya.
- FOTO 32 :** Fotografia de la sinya, mesurant la llargària de la paret est.
- FOTO 33 :** Vista general de la paret oest de la sinya, on es poden veure els negatius deixats pels vorals que cobrien la sinya.
- FOTO 34 :** Vista zenital de la sinya, mesurant la llargària de la paret nord de la sinya.
- FOTO 35 :** Vista general del pou aparegut al centre del solar (U.E. 1020) i de la direcció de la canalització d'aigües (U.E. 1022).
- FOTO 36-37 :** Vista general del pou (U.E. 1020) i de la canalització que el talla (U.E. 1022).
- FOTO 38 :** Detall del pou (U.E. 1020) ja excavat, es pot observar la bona factura del parament.
- FOTO 39 :** Detall dels forats de pal del pou (U.E. 1020), que es trobaven cada quatre filades de pedres. També es pot observar com les mides d'aquests blocs són, gairebé sempre, les mateixes.

10. BIBLIOGRAFIA.

BACARIA, A.; PAGÈS, E.: “Memòria de la intervenció arqueològica a l’antic convent de Sant Agustí de Barcelona”. 1994, 1996. Treball inèdit.

ENCICLOPÈDIA CATALANA: “Catalunya romànica”. 1992. Vol. XX (el Barcelonès, el Baix Llobregat, el Maresme). Barcelona.

ENCICLOPÈDIA CATALANA: “Història de Barcelona”. 1995. Barcelona.

DURAN i SANPERE, A.: “Barcelona i la seva història. La formació d’una gran ciutat”. 1972-1975. Barcelona.

DURAN i SANPERE, A (ed.): “Història de Barcelona, de la prehistòria al segle XVI”. 1975. Enciclopedia catalana Aedos. Barcelona.

FULLANA, M.: “Diccionari dels oficis i tècniques de la construcció”. Ed. Moll, Mallorca, 1974.

GALERA, M.; ROCA, F.; TARRAGÓ, S.: “Atlas de Barcelona”. 1982, Barcelona.

GRANADOS, O.; PIQUER, E.; GONZÁLEZ, R.; et alii: “Antic convent i caserna de Sant Agustí. Estudi històrico-arqueològic”. Març-maig 1993. Servei d’Arqueologia de la Ciutat. Barcelona Activa, S.A. Ajuntament de Barcelona.

PALET i MARTÍNEZ, J.M.: “Estudi territorial del Pla de Barcelona”. 1994. Estudis i memòries d’arqueologia de Barcelona, 1. Barcelona.

ROS TORNER: “La Ribera de Barcelona”. 1973.

SANPERE i MIQUEL, S.: “La rodalia de Corbera”. 1890, 2 vols. Barcelona.

SANPERE i MIQUEL, S.: “Los terrenos de la Ciudadela.” 1905, Barcelona.

VOLTES BOU: “Historia del abastecimiento de agua en Barcelona”. 1969.